

Saldırgan Realizm Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika Müdahaleciliğinin Temel Argümanları

Uğur Gül*

Öz: Amerika kıtası, keşfinden sonra Avrupalı devletler tarafından kolonileştirme faaliyetlerinin merkezi haline getirilmiş ve yoğun göç almıştır. Bu kolonileştirme politikası sonrası Avrupa'da meydana gelen savaşlar, Amerika kıtasında bağımsızlık hareketlerini de meydana getirmiş ve devamında da Amerika Birleşik Devletleri bağımsızlığını ilan etmiştir. Kıtanın gününde de bağımsızlık hareketleri artmış ve Avrupalı devletlerden bağımsızlıklar kazanılmıştır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri kendi coğrafyasını genişletirken kıta üzerindeki nüfuz alanını da genişletmeye yönelik politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nin Amerika kıtası üzerinde ve özellikle Latin Amerika coğrafyasında uyguladığı hegemonik politikaların, John J. Mearsheimer'in öncülük ettiği Saldırgan Realizm'in perspektifi ile açıklanması amaçlanmaktadır. Bölgede uygulanan müdahaleci politikaların kaynağının hangi düşünsel temelle-re dayandığı ve hangi müdahale türlerinin uygulandığına da değinilecektir. Jeopolitik açıdan Latin Amerika'nın, Amerika Birleşik Devletleri için nasıl bir önem arz ettiği de incelenecektir. Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlık kazanmalarının ardından Amerika kıtasını Monroe Doktrini ile Avrupa müdahalelerine kapatarak kıta üzerinde kendi hegemonyasını kurma çabalarını ekonomik, askeri ve siyasi yönden artırmıştır. Bölgeye yönelik ekonomik iş birlikleri gerçekleştirilirken Başkan Theodore Roosevelt döneminde konjunktür gereği askeri müdahale ve Gunboat Diplomasisi (Donanma ile tehdit diplomasisi) özellikle Karayipler bölgesinde yoğunlaştırılmıştır. Saldırgan Realizm bağlamında ele alınacak olan bu çalışmada Amerikan müdahaleciliğine de örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Saldırgan Realizm, Monroe Doktrini, Latin Amerika.*

* Öğretim Görevlisi, Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, ugurgul@mersin.edu.tr, <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-5764-792X>

Fundamental Arguments of Latin American Intervention of the United States From the Perspective of Aggressive Realism

Uğur Gül

Abstract: After its discovery, the Americas became the center of colonization activities by European states and received intense immigration. The wars that took place in Europe after this colonization policy also created the independence movements in the Americas, and subsequently the United States of America declared its independence. In the south of the continent, independence movements increased and independence from European states was gained. However, while the United States of America expanded its geography, it started to develop policies to expand its sphere of influence on the continent. In this study, it is aimed to explain the hegemony policies of the United States of America on the American continent and especially in Latin America with the perspective of Offensive Realism, pioneered by John J. Mearsheimer. The intellectual basis of the interventionist policies implemented in the region and the types of interventions will also be mentioned. The geopolitical importance of Latin America for the United States will also be examined. After the Latin American countries gained independence, he closed the American continent to European interventions with the Monroe Doctrine and increased his efforts to establish his own hegemony on the continent economically, militarily and politically. While economic cooperation was carried out for the region, military intervention and Gunboat Diplomacy (Threat diplomacy with the Navy) were intensified especially in the Caribbean region due to the conjuncture in the period of President Theodore Roosevelt. In this study, which will be discussed in the context of Offensive Realism, examples of American interventionism will also be given.

Keywords: *Offensive Realism, Monroe Doctrine, Latin America*

Giriş

Amerika kıtasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin hemen güneyinde Meksika sınırından başlayan ve Latin Dil ailesinden dilleri konuşan, Güney Amerika ve Orta Amerika'yı coğrafi olarak kapsayan bölge Latin Amerika coğrafyası olarak tanımlanmaktadır. Kıta üzerinde Avrupa'nın coğrafi keşifleri sonrasında oluşturulan koloni yönetimleri birkaç yüzyıl bölgede etkili olurken, bu kolonilerin, ağır şartlarda çalıştırılmaları, Avrupa'daki güç savaşlarını finanse etmek zorunda kalmaları ve dolayısıyla ağır vergiler ödemek zorunda bırakılmaları, bağımsızlık mücadelelerini de tetikleyen en büyük unsur olmuştur.

İspanyol ve Portekizlilerin 7 Haziran 1494 Tordesillas Antlaşması ile kendi aralarında dünyayı yeni dünya ve eski dünya olarak ikiye ayırıp paylaşmaları sonrası Amerika kıtasında özellikle İspanyolların yoğun bir kolonileştirme faaliyeti göze çarpmaktadır (Uyanık, 2014: s. 41-42). İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar, bu antlaşmayı kabul etmediklerini beyan ederek kendilerinin de çıkarlarını korumak için Amerika kıtasına seferler düzenleyerek ayrı bir kolonileştirme faaliyeti daha yürütülmesine neden olmuşlardır. Kıta üzerinde Avrupalı devletlerin önemli bir çıkar çatışması söz konusu olmuştur. Bu çıkar çatışması aynı zamanda Avrupa içerisindeki pek çok sıcak çatışmaya da ön ayak olmuştur

Avrupalı devletler Avrupa coğrafyası üzerinde birbirleriyle sınır çatışmaları içerisindeyken özellikle uzayan bu mücadelelerde İngilizler, İspanyol / Avusturya Habsburgları ve Fransızlar önemli ekonomik kayıplar yaşamışlardır. Bu durumun telafisini sağlayabilmek adına Amerika kıtasındaki kolonilerine önemli yükler getiren Avrupalı devletler, ilerleyen süreçlerde Amerika kıtasındaki bağımsızlığın da öncüsü olmuşlardır. İlk bağımsızlık hareketi İngiltere'nin Kuzey Amerika'nın doğu yakasında kurmuş olduğu 13 koloni tarafından başlatılmış ve 4 Temmuz 1776'da George Washington önderliğinde ilan edilen Bağımsızlık Bildirgesi ile sonuçlanmıştır.

ABD'nin bağımsızlık süreci kıtadaki diğer ulusların bağımsızlıkları için bir ilham kaynağı olmuştur. Öte yandan ABD bağımsız bir devlet haline geldiğinde jeopolitik bir derinliğe sahip olabilmek için sınırlarını önce batıya sonra da güneye doğru genişletme çalışmalarına başlamıştır. Bu genişletme politikalarına da değinilecek olan çalışmamda temel olarak ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik müdahalelerindeki temel savlar ağırlıkta olacaktır. Bu müdahalelerden bazı örnekler verilirken özellikle teorik olarak Neorealizmin Saldırgan Realist Perspektifinden konu ele alınacaktır. ABD'nin Amerika kıtası üzerinde sağlamaya ve pekiştirmeye çalıştığı hegemonyayı anlatabilmek için büyük güçlerin hegemonya kurmaya yönelik politikalarını açıklamaya çalışan John J. Mearsheimer, Saldırgan Realizm perspektifinin kurucusu olarak bu argümanlarla karşımıza çıkmıştır. Büyük güçlerin küresel bir hegemon olamayacağını ve bölgesel bir hegemonya kurabileceklerini iddia eden Mearsheimer, ABD'yi dünyadaki tek bölgesel hegemon olarak

görmüş ve bu hegemonik statükoyu devam ettirmek için uyguladığı politikalara bir açıklama getirmiştir (Mearsheimer, 2001).

Teorik perspektif açıklandıktan sonra özellikle ABD'nin kıta üzerindeki müdahalelerini meşrulaştırabilmek için Başkan James Monroe'nin 2 Aralık 1823'te kongreye sunduğu doktrin ile tüm dünyaya ABD'nin Amerika kıtasının koruyucusu rolünü ilan etmiştir. Bu doktrin ile aynı zamanda ABD kıta üzerindeki tek hakim güç haline gelmiş ve Avrupalı herhangi bir devletin kıtaya yönelik olası bir müdahale girişimi durumunda ABD ordusuyla doğrudan cevap verileceğini duyurmuştur. Monroe Doktrini ABD'ye kıta üzerinde bir jandarma rolü biçmiş olup, bağımsızlık kazanacak ulusların da ABD himayesinde anayasal düzenlerinin oluşturulması hedeflenmiştir.

ABD'nin kıta üzerinde kurmayı planladığı hegemonyaya yönelik belli başlı politikalar incelenecek olup, bu politikaların uygulandığı spesifik örneklerle de ABD'nin müdahaleci politikasının temellerine değinilecektir. Bu temellerden biri de ABD'li Amiral Alfred Thayer Mahan'dır. Deniz Hakimiyet Teorisinin de kurucusu sayılan Mahan, ABD dış politikasında ve özellikle Orta Amerika ve Karayipler bölgesine yapılan müdahaleci girişimlerin de fikir babası sayılmaktadır. Çalışmada tüm bu müdahalecilik temelleri örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Saldırgan Realizm

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde en çok çalışılan teorilerden biri olan Realizm, modern anlamda tartışılmaya başlandığı 20.yy. içerisinde pek çok eleştiriyle karşılaşmış ve bu eleştiriler, yapılan düşünsel güncellemelerle cevaplandırılmıştır. Kenneth Waltz, özellikle "Man State and War" (Waltz, 1959) isimli çalışmasında savaşın nedeni olarak insan doğasının yanı sıra uluslararası sistemin yapısını da ele alarak Realist teoriye yeni bir analiz düzeyi katmış ve uluslararası anarşik yapıdaki birimlerin farklılıklara rağmen neden aynı davranışları sergiledikleriyle ilgili genel geçer açıklamalarda bulunmaya çalışmıştır. Sistemsel düzeyde devlet davranışlarının incelenmesinin daha doğru sonuçlar vereceğini iddia etmiş ve birim düzeyindeki teorileri indirgemeci teoriler olarak tanımlamıştır (Waltz, 2015: s. 77).

Realistler arasında özellikle "Devletler neden güç ister?" sorusuna verilen cevaplar üzerinde farklılaşmalar da oluşmuştur. Klasik realistlere göre bunun cevabı insan doğasıdır. Mutlak hedef güç sahibi olmaktır. Yani güç başlı başına bir amaçtır. Güçlü olan hayatta kalır prensibini baz alarak insanın doğada ayakta kalabilmek için gücü hedefleyeceğini ve dolayısıyla devletlerin de insan doğası gereği gücü hedefleyeceği argümanı ön plana çıkmaktadır. Ancak Kenneth Waltz'ın temellerini attığı Neorealizm (Yapısal Realizm) ise uluslararası sistemin anarşik yapısı üzerine eğilmiş ve bu yapı içerisinde devletlerin rakiplerine karşı temel amacın hayatta kalabilmek olduğundan bahsetmektedir. Devletlerin rasyo-

nel aktörler olması sebebiyle güç dengelerine dikkat edeceklerini iddia etmekte ve gücün devletler için bir amaç değil hayatta kalabilmek için bir araç olarak görmektedir (Mearsheimer, 2016: s. 87).

“Neorealizm sistemin yapısı üzerine odaklanırken sistemsal değişikliklerin etkileşim halindeki birimler ile bu birimlerin ürettiği çıktılarını nasıl etkilediğini görme imkanı veren bir ‘sistem yapısı’ kavramı geliştirmektedir” (Kalkan, 2018: s.115). Bu yapının devlet davranışları üzerindeki etkileri irdelenmektedir. Devletlerin rakipleri arasındaki konumu, diğer devletlerle olan etkileşimleri, rakiplerin pozisyonu ve bu pozisyona karşı alınan önlemler, dış politikanın oluşturulmasında önemli bir etken olmaktadır. Dolayısıyla uluslararası siyaset de aynı zamanda “pozisyonel” bir unsur olarak tanımlanabilmektedir (Balcı, 2016: s. 134).

Bir devletin kendi dış politikasını belirlerken uluslararası sistemin yapısından ötürü rakiplerinin pozisyonlarını da dikkate alarak hareket etmesi, o devletin sisteme göre davranışını belirlemesi olarak açıklanabilir. Sistemin anarşik yapısı devlet davranışlarını belirlemektedir. Waltz, anarşik bir uluslararası sistemde devletler arası davranışlar en iyi bütünsel yaklaşımla ele alındığında incelenebileceğini öne sürmektedir. Parça yerine bütünü incelemenin daha mantıklı olduğunu, çünkü parçaların yapılarını da aslında bütünü belirlediğini iddia etmektedir (Knutsen, 2015: s. 363).

Waltz, sistemin yapısının ele alınmasının özellikle büyük devletlerin de dış politikalarını anlayabilmek açısından önemli görmektedir. Büyük güçlerin de diğer devletler gibi temel amaçlarının aslında hayatta kalmak yani beka olduğunu iddia etmekte ve bu bekanın sağlanması için gücün sadece bir araç olarak kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Neorealistler arasında ise gücün nasıl kullanılacağı, daha doğrusu ne kadar gücün yeterli olacağı konusunda temel bazı ayrışmalar söz konusudur. Bu ayrışmalar neticesinde ise iki ayrı görüş karşımıza çıkmaktadır. Birinci görüş John J. Mearsheimer’ın öncülüğünü ettiği Saldırgan Realist perspektif, diğer ise Mearsheimer’ın Kenneth Waltz, Stephen M. Walt gibi isimleri konumlandığı Savunmacı realist perspektiftir (Mearsheimer, 2016: s. 91).

Neorealistler arasındaki ayrışmanın temelinde ise “Ne kadar Güç Yeterlidir?” sorusu bulunmaktadır. Saldırgan realistler bu soruya, devletlerin daima gücü kovalaması gerektiğini, mümkün olduğunca gücünü maksimize etmesi gerektiğini ve bunun temel nedenini ise hegemonya sağlamak olduğunu söylemektedirler. Çünkü hayatta kalabilmenin yegane unsurunun hegemonya olduğunu belirtmişlerdir (Mearsheimer, 2016: s. 91). Savunmacı realistler ise hegemonya peşinde koşmanın gereksiz olduğunu, bunun yerine yeterli miktarda gücün var olmasının en güvenilir hayatta kalma yöntemi olarak görmektedirler (Pirinççi, 2013: s. 49).

Mearsheimer, “Tragedy of Great Power Politics” (2001) isimli eserinde Saldırgan Realizmin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Uluslararası sistemin anarşik olduğundan yola çıkarak bu anarşik ortamdaki herhangi bir tehdit ya da saldırı durumunda devletlerin arayabileceği bir “911” acil durum hattının olmadığını, kimse- nin yardıma gelmeyeceğini ve dolayısıyla da devletlerin kendi başlarının çare-

sine bakmak zorunda olduğunu belirtmiştir (Mearsheimer, 2001: s. 33). Devletlerin neden güce ihtiyaç duyduğu konusuna da sistemin anarşik olması, rakiplerin saldırgan askeri kapasitelere sahip olmaları, yine rakiplerin statükocu mu yoksa revizyonist mi olduklarının bilinmemesi, devletlerin güç dengelerine dikkat etmeleri ve rasyonel olmaları, esas hedefin de hayatta kalmak olduğunu vurgulayan 5 temel varsayımla açıklamıştır (Mearsheimer, 2001: s. 30-31).

Saldırgan realizmde nihai hedef devlet bekasını sağlamaktır. Mearsheimer ise devlet bekasını sağlamanın en iyi yolunun sistemdeki en güçlü devlet olmaktan geçtiğini belirtmiştir. En güçlü olabilmek için de gücün maksimize edilmesi gerektiğini savunur ve hayatta kalabilmek için ideal durumun hegemonya kurmak olduğunu iddia etmektedir. Hegemonyayı kurabilmek için de sistemdeki güç dengelerini kendi lehine çevirebilmek için çeşitli ekonomik, diplomatik ve askeri yöntemler kullanmaktadırlar. Sıfır toplamlı bir oyun olarak büyük bir devletin güç kazanması diğerinin güç kaybetmesi anlamını taşımaktadır. Bu nedenle gücünü maksimize eden devlet rakipleriyle arasında daima güvenlik ikilemi yaratacağı için büyük güçler arasında saldırgan bir niyetin sürekliliğine vurgu yapmaktadır (Mearsheimer, 2001: s. 34).

Büyük güçlerin güvenliklerini sağlamak için en iyi yol olarak gördükleri hegemonyayı kurabilmek adına mümkün olduğunca güç toplaması gerektiğini, başka büyük bir gücün ise kendisine meydan okuyabilecek kadar güçlenmesini engellemesi gerekmektedir. Öte yandan kendi bölgesindeki yerel rakiplerine karşı da mutlak bir üstünlük sağlamalıdır. Ancak Mearsheimer büyük güçlerin asla küresel bir hegemonya sağlayamayacağını da iddia etmektedir. Okyanusların hegemonyayı durdurucu bir gücü olduğunu vurgulamaktadır. Uzak bölgeleri fethetmek ya da kontrol etmeye çalışmak mantıklı bir hareket olmayacaktır. Zira deniz aşırı bir coğrafyaya tüm gücünüzü yansıtmak, içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde neredeyse imkansızdır. O nedenle büyük güçler için en akıllıca hareket yakın coğrafyası üzerinde hakimiyet sağlayıp bölgesel bir hegemon olmaktır (Mearsheimer, 2001: s. 41).

Mearsheimer'ın üzerinde durduğu bölgesel hegemon tanımı aslında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Amerika Kıtası üzerinde sağladığı hegemonyayı kapsamaktadır. Dünyada mevcut tek bir bölgesel hegemondan söz etmektedir. Batı yarımkürede hakimiyet sağlayan ABD'nin kendi kıtasal coğrafyası üzerinde sahip olduğu güç ve bu gücü pekiştirmeye yönelik özellikle Latin Amerika coğrafyası üzerindeki müdahaleci politikalarının temelini konu alan bu çalışmanın da ana iskeletini oluşturmaktadır.

Bölgesel hegemonya kavramı özel bir öneme sahiptir. Bunun temel nedeni büyük güçlerin sahip olabilecekleri en ideal durum olarak görülmesidir. Mearsheimer'a göre de büyük güçler dört temel amaç belirlemişlerdir. Birincisi bölgesel bir hegemonyaya sahip olmaktır. Deniz aşırı bir coğrafyada hegemonya kurmaya çalışmak rasyonel bir davranış olmayacaktır. Büyük bir güç kara yoluyla ulaşabileceği bölgeyi/bölgeleri fethedebilir; ancak bu durum onu küresel bir hegemon

haline getirmez. Bölgesel bir hegemon aynı zamanda başka bölgelerde de hegemonların oluşmasını istemez. Başka bir bölgesel hegemon oluşmasını engellemek için o bölge içerisindeki diğer rakiplerinin güç kazanmasına olanak sağlayarak bölgesel bir güç dengesi oluşmasını sağlar. İkincisi, büyük güçler kontrol ettikleri ekonomik gücü de maksimize etmeyi amaçlarlar. Çünkü güçlü olabilmenin ve güçlü kalabilmenin temel unsuru ekonomik gücün maksimizasyonundan geçmektedir. Bunun yöntemlerinden biri de dünyanın zenginlik üreten bölgelerine hakim olabilmek. Doğal kaynaklar bu konuda ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla doğal kaynaklara sahip devletleri de kontrol etmek hayati önem taşımaktadır. Üçüncüsü, üstün arazi gücü ve askeri güce sahip olmayı hedeflerler. Dördüncüsü ise büyük güçlerin nükleer üstünlük kurmayı hedeflemesidir (Mearsheimer, 2001: s. 140-147).

Bölgesel bir hegemonun güç kazanmak için başvurduğu stratejilerden biri de savaş ya da müdahaledir. Savaşarak bir bölgeyi fethetmek, büyük güçlere ve aslında tüm devletlere ekstra maliyet yüklemektedir. Askeri zafer sonrası elde edilen bölgeyi kontrol altında tutmak genelde pahalıya mal olmaktadır. Özellikle milliyetçilik ve ekonomik göstergeler elde tutulmaya çalışılan bölge içerisinde önemli sorunlar teşkil edecektir. Bunlar göz önüne alındığında devletlerin fayda ve maliyet hesabı yapmalarıyla birlikte savaş ya da fetih hareketi rasyonel bir davranış olmamaktadır. Dolayısıyla bir ülkeye karşı savaşmak yerine yeri geldiğinde iç müdahalelere kalkışmak, o ülke iktidarını değiştirmek ya da ekonomik yönden kontrol altında tutmak fayda ve maliyet açısından daha rasyonel bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Mearsheimer, 2001: s. 148).

ABD, Mearsheimer tarafından dünyadaki tek bölgesel hegemon olarak tanımlanmaktadır (Mearsheimer, 2001: s.40). Amerika kıtası üzerinde hiçbir devlet ABD'ye meydan okuyabilecek güçte değildir. Bu durum ABD'yi kıtadaki tek hakim güç konumuna getirmektedir. Bölgesel bir hegemon olmak için de güç maksimizasyonuna büyük önem vermiş ve Karayipler bölgesinden başlamak üzere kıtayı 19.yy.'ın son çeyreğiyle birlikte domine etmeye başlamıştır. Bu süreçte ABD'nin bölgede hangi koşullara göre hakimiyet sağlayıp bölgesel bir hegemonya haline geldiğini anlayabilmek adına çalışmaya Latin Amerika'daki müdahaleleri meşrulaştırmasına zemin hazırlayan Monroe Doktrini ile devam edilecektir.

Monroe Doktrini

Napoleon Bonaparte (Napolyon Bonapart) 1808'de Fransa - İspanya savaşı sonunda İspanya'yı işgal ederek İspanyol tahtını kendi kontrolüne geçirmesi Latin Amerika coğrafyasındaki kolonilerin bağımsızlık hareketlerine hız kazandırmıştır. İspanya'nın bölge üzerindeki otoritesi giderek zayıflamaya başlamış, bu durum da bölgedeki bağımsızlık yanlıların daha rahat hareket edebilecekleri bir otorite

boşluğu oluşturmuştur. Simon Bolivar, Fransisco Miranda, Miguel Hidalgo ve Jose de San Martin gibi liderler öncülüğünde Latin Amerika coğrafyasında bağımsızlık mücadeleleri silahlı olarak önemli bir ivme kazanmıştır. Bağımsızlık hareketleri özellikle ABD tarafından da desteklenmiş, İspanyol etkisinin kıta üzerinde azaltılması amaçlanmıştır (LaFeber, 1994: s. 87).

Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketleri ABD çıkarları için önem arz etmiştir. Zira kurulacak olan yeni bağımsız devletlerin ABD'yi örnek alacakları beklentisi hakim olmuştur. Dolayısıyla bu örnek alış, devamında ABD tarafından bölgeye rejim ihracı, devamında ise bölge ülkelerinin alt yapılarının oluşturulması, ekonomik kalkınmalarının sağlanması gibi temel gereksinimlerin sağlanması amaçlanmıştır. Ancak Avrupa'da Napoleon savaşlarının sona ermesi sonrası 1815 Viyana Kongresi ile Metternich Sistemi ya da Avrupa Uyumı ismi verilen düzenin oturtulması, Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerini tehdit etmeye başlaması üzerine ABD, bölge ülkelerine dışarıdan müdahaleyi engellemek amacıyla 5. Başkanı James Monroe aracılığıyla 2 Aralık 1823'te ABD Kongresi'nde bir mesaj yayınlamıştır. Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerine değindiği konuşmasında kıtadaki bu gelişmelere olası bir Avrupa müdahalesine karşı ultimatom içermiştir (Erhan, 2013: s. 86).

Monroe Doktrini Avrupalı devletlerin özellikle Amerika kıtasındaki gelişmelerden uzak kalması için ve olası bir İspanyol hakimiyetinin kıta üzerinde ABD çıkarlarına zarar vermesi ihtimaline karşı yayınlanmıştır. Avrupalı devletlerin Amerika'dan uzak kalması karşılığında ABD'nin de Avrupa siyasetinden uzak kalacağına dair aslında bir taahhüt belgesi niteliği de taşımaktadır. Monroe Doktrini ile ABD'nin Latin Amerika'ya olan ilgisi giderek artmıştır. Yeni bağımsızlığını kazanan bu devletlerde yaşayan toplumlarda eğitimsizlik, ekonomik yetersizlik ve çıkarlarını maksimize etmeye çalışan oligarşik yapılar yer almaktaydı. Bölgede kurulan hemen her hükümet otoriter rejimlerle idareyi sağlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla bu rejimlerin dışarıdan müdahaleye çok açık durumda olmaları kaçınılmaz bir hal almıştır. ABD bu durumu kendi lehine çevirerek özellikle Amerikan şirketleri aracılığıyla bölgede doğrudan ya da dolaylı pek çok yatırımda bulunarak tekelleşme faaliyetleri gerçekleştirmiştir (Livingstone, 2009: s. 8).

ABD bir yandan Latin Amerika ülkelerinin ekonomilerine nüfuz etmeye çalışırken bir yandan da kendi topraklarını batıya doğru genişletme çabası içerisine girmiştir. 1840'lı yıllarda ABD, dönemin Meksika topraklarına doğru genişlemeye başlamış (Fukuyama, 2008: s.5) ve Texas'ı kendi sınırları içerisine dahil etmiştir. Texas'ın ardından Kaliforniya'yı da kendi topraklarına katan ABD, Pasifik Okyanusu kıyısına da ulaşarak batıda da denize ulaşmıştır. Monroe Doktrini ABD için özellikle Karayipler bölgesi üzerine müdahalelerinde önemli bir dayanak olmuştur. Kıtanın günündeki devletlerin ABD için bir risk oluşturmaması ve doğal kaynaklar bakımından da özel bir öneme haiz olmaması, bu bölgeye yönelik müdahalelerin daha seyrek olmasına neden olmuştur. Bu nedenle özellikle 'Arka Bahçe' kavramı daha çok Orta Amerika ve Karayipler bölgesi için kullanılır.

maktadır (Livingstone, 2009: s. 10). Arka Bahçe ismiyle adlandırılan bölge ABD için daima stratejik bir öneme sahip olmuştur. ABD genişlemeye çalıştığı 1840'lı yıllardan itibaren özellikle sınır komşusu Meksika ile önemli sınır çatışmaları yaşamış ve ABD'nin Texas'ı ilhak etmesiyle birlikte 1846 yılında Meksika ile savaşa girmiştir. Savaştan galip ayrılan ABD, Meksika ile yaptığı antlaşma sonrası Kaliforniya, Arizona, Nevada ve New Mexico eyaletlerini 15 milyon dolar karşılığında Meksika'dan almıştır. 2 Şubat 1848'de imzalanan bu antlaşma ile Rio Grande nehri iki ülke arasındaki sınır olmuştur (Zinn, 2018: s. 177).

ABD ve Britanya dünya deniz ticaretinde etkili iki devlet haline gelirken özellikle Atlantik Okyanusu ve Pasifik Okyanusu arasındaki mesafeyi çok daha kısaltacak önemli bir geçiş noktası oluşturmayı planlamıştır. Bu kapsamda 1850 yılında Nikaragua'da iki okyanus arasında bağlantıyı sağlayacak bir kanal yapımı gündeme gelmiştir. İki ülke aynı yıl içerisinde Clayton – Bulwer ismi verilen antlaşmayı imzalayarak Nikaragua'dan geçecek olan bu kanal planı için uzlaşmışlardır. Antlaşmaya göre kanal yönetimi özel şirketlere devredilecek, Ne ABD ne de Britanya kanal üzerinde hak iddia etmeyecek ve kanalın tarafsızlığını koruyacaklardır (Ataöv, 2019: s. 55).

Monroe Doktrini, ABD'ye bölge üzerinde tahakküm kurmasını meşrulaştıran temel bir unsur olmaya başlamıştır. Toprak genişletme dışında yakın çevredeki ülkelere özellikle Karayiplerde önemli deniz geçiş noktaları Küba ve Haiti gibi ülkeler ABD'nin doğrudan müdahalelerine sık sık maruz kalmışlardır. Karayiplerdeki Büyük Antiller özellikle Amerikan bağımsızlık hareketlerinin dışında kalmıştır. Bu adaların sahip olduğu stratejik konum, özellikle Küba'nın şeker endüstrisi ABD için önemlidir. Ancak Küba İspanya'nın da en büyük kolonisi iken ABD İspanya'yı geride bırakarak en büyük ticaret ortağı olmuştur (Bethell, 1993: s. 14).

1848 ve 1854'te ABD, Küba'yı İspanya'dan satın almaya çalışmış ancak İspanya bu teklife sıcak bakmamıştır. Bunun karşılığında ABD, Küba ekonomisi üzerindeki etkinliğini ticaret ortağı olarak daha da artırmaya çalışmıştır. Buradaki temel amaç Küba'nın İspanya'ya olan ekonomik bağımlılığını azaltıp daha çok ABD ile asimetrik karşılıklı bağımlılığın sağlanmasıdır. İspanya'nın Küba üzerindeki otoritesinin zayıflamaya başlaması ABD için bir avantaj haline gelmeye başlamıştır. Küba'nın İspanya'dan kurtarılacak ABD'nin bir toprağı haline getirilmesi planlanmıştır (Bethell, 1993: s. 34). Dolayısıyla ABD'nin Küba'nın bağımsızlık mücadelelerine kayıtsız kalmaması kaçınılmazdır. Küba özellikle 1860'ların sonundan itibaren İspanya'ya karşı bağımsızlık kazanmak için mücadelelere girişmiş ancak yeterli askeri donanımına sahip olmadığı için başarısızlığa uğramıştır.

Küba'daki bağımsızlık çabalarını ABD yakından takip etmiştir. Küba kıyılarına gönderilen USS Maine savaş gemisi askeri bir saldırı ile batırılmış ve akabinde bu saldırının sorumlusu olarak görülen İspanya ile ABD arasında savaş çıkmıştır.

1898 yılında savaşın kazanımı olan ABD, Paris Barış Antlaşması ile İspanya'nın Küba üzerindeki tahakkümüne son vermiş, Porto Riko ve Pasifik'te ise Filipinler'i İspanya'dan almıştır (Bethell, 1993: s. 36). Karayipler bölgesinde gücünü pekiştiren ABD aynı zamanda Pasifik Okyanusu'nda da önemli bir güç haline gelmeye başlamıştır. Küba bağımsızlık savaşı verirken aslında kendisini bir anda ABD'nin yarı sömürgesi halinde bulmuştur.

Küba'da ABD etkisi bağımsızlığın hemen sonrasında Küba Anayasası üzerinde kendisini net bir şekilde belli etmiştir. Tarihe "Platt Değişiklikleri" olarak geçen bu uygulama ile ABD Küba'daki vatandaşları ile ilgili herhangi bir güvenlik endişesi (Can ve mal güvenliği ya da özgürlükleri) taşıdığı anda askeri müdahale hakkı elde etmiştir. Küba anayasasındaki Platt değişiklikleriyle birlikte Küba toprakları üzerinde Guantanamo Koyu'nda ise deniz üssü kurmayı garanti altına almış ABD için Karayipler bölgesine önemli bir geçiş noktasının kontrolü de sağlanmıştır. (Harita 1)

Harita 1: ABD'nin Küba'daki Guantanamo Üssü

Kaynak: Guantanamo Bay Explain in Maps and Charts, <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/guantanamo-bay-explained-in-maps-and-charts-interactive>, (15.11.2022)

Theodore Roosevelt, Monroe Doktrini'ne bir sonuç bölümü eklemiş ve ABD'nin kıta üzerindeki devletlere de doğrudan müdahale alanını genişleterek ABD'ye bölgenin Jandarması özelliğini kazandırmıştır. Özellikle Avrupalı devletlerin özellikle Venezuela'ya yönelik borçlarını ödemesi konusunda baskı yapıp Karayipler bölgesinde askeri müdahale sinyali vermesi sonrası Roosevelt, ABD'ye jandarma rolü biçen son kısmı ekleme konusunda istediği fırsatı ya-

kalayarak, bölge ülkelerine müdahalenin temelini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Müdahalenin türü sadece askeri değil, aynı zamanda ekonomik yönden Avrupalı devletlerin bölgeye müdahale girişimlerinin de önünü kesmek için ABD ekonomik istikrarın sağlanması için bölgede koruyucu ve kollayıcı bir rol üstlenmiştir. Bölgedeki devletlerin ekonomik istikrara kavuşmaları için de artık ABD Monroe Doktrini'ne başvurmaya başlayabilecekti. Bu durum Latin Amerika'da bir yandan da "Dolar Diplomasisi" ismi verilen bir sürecin ortaya çıkışına neden olmuştur. ABD, bölge ülkelerini dış yatırımlar ve kredilerle desteklemeye ağırlık verdiği bir dönem içerisine girmiştir (Brewer, 2006: s. 91).

Platt değişiklikleri ve Monroe Doktrini'ne Roosevelt'in sonuç bölümü eklenmesinin hemen öncesinde, ABD'nin kıta üzerindeki koruyucu politikasını genişletmek için yaptığı ön hazırlıklardan biri olarak da sayılan, 1889'da dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Blaine'nin girişimleriyle birlikte Amerikan Devletler Kongresi düzenlenmiştir. Bu kongre ABD'nin kıta üzerinde "Amerikan Üst Kimliği" oluşturma çabasının bir parçası olarak göze çarpmaktadır. Diğer bir isimle "Pan-Amerikanizm" olan bu politika, ABD'nin Latin Amerika ülkeleriyle olan siyasi ve ekonomik işbirliğinin artırılmasına yönelik bir girişimdir. Temel amacı bölge üzerinde ABD ekonomik gücünü de pekiştirerek, ülkelerin iç ve dış politikaları üzerinde daha fazla baskı unsuruna sahip olarak yön vermektir (Combs, 1986: s. 119). Dışişleri Bakanı Blaine'nin girişimleri başta başarısız gibi görünse de 1910 yılına gelindiğinde merkezi Washington olan Pan-Amerikan Birliği kurulması kararı alınmıştır.

ABD – İspanya savaşı ile birlikte Latin Amerika coğrafyasında ABD etkisi gözle görülür biçimde artmıştır. Monroe Doktrini ve özellikle 19. yy.'ın sonlarında temelleri atılan Pan-Amerikanizm politikası, kıta üzerinde olası askeri müdahaleleri meşrulaştırmış, "Amerika Amerikalıdır" sloganını ön plana çıkarmasına rağmen aslında "Amerika ABD'nindir" politikasına evrilmiştir. Monroe Doktrini temelde ABD'nin kıta üzerindeki müdahalelerinin alt yapısını oluştururken, özellikle yazılarıyla ve kitaplarıyla 19. yy.'ın son çeyreğinde adını sıkça duyurmayı başaran ABD'li Amiral Alfred Thayer Mahan, Monroe Doktrini'ni denizlere açan politikanın fikir babası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bir sonraki başlığı ABD'nin müdahalecilik politikasının temellerinde yer alan en önemli diğer unsur Amiral Mahan ve yarattığı etkiyi açıklamaya yönelik olacaktır.

Alfred Thayer Mahan Etkisi

ABD'nin özellikle yirminci yüzyıl deniz stratejisinin kurucusu ve aynı zamanda İngiltere, Almanya ve Japonya gibi ülkelerin de deniz gücünü etkileyen önemli bir isim olarak Alfred Thayer Mahan ismi karşımıza çıkmaktadır. İngilizlerin önemli bir deniz gücü olduğu dönemleri inceleyerek ABD için uyarlamaya çalışmış ve çalışmalarını da 1890 yılında ilk kez yayınlanan "*The Influence of Sea Power upon History 1660-1783*" (Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi 1660-1783)

isimli kitabı büyük yankı uyandırmıştır. ABD'nin önemli bir deniz gücü olarak dünya tarihine yön verebilmesi için jeopolitik araştırmaları yaparak yeni bir teoriyi ortaya atan Mahan, kendisi gibi emekli bir Amiral olan ABD Başkanı Theodore Roosevelt'in politikalarını da doğrudan etkilemeyi başarmıştır (Lanning, 1998: s. 154).

Mahan özellikle İngiliz deniz gücünü detaylıca araştırmış, İngiltere'ye nasıl bir üstünlük sağladığını analiz etmiş ve denizlerdeki önemli geçiş noktalarının elde tutulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Denizlere hakim olabilmek en önemli stratejidir. Çünkü denizcilik gelişmişse dünyadaki tüm hammadde rezervlerine ulaşmak kolay olacaktır. Ayrıca denizciliğin geliştiği ülkeler daima dış dünya ile irtibatlı olur ve gelişime açıktır. Denizlerdeki önemli geçiş noktalarının elde tutulması hayati öneme sahiptir. ABD'nin iyi bir deniz gücüne sahip olup dünya tarihine yön verebilmesi için de öncelikle karadan sınırlarını tamamen güvene alması gerektiğine vurgu yapmıştır (Mahan, 2011: s. 52).

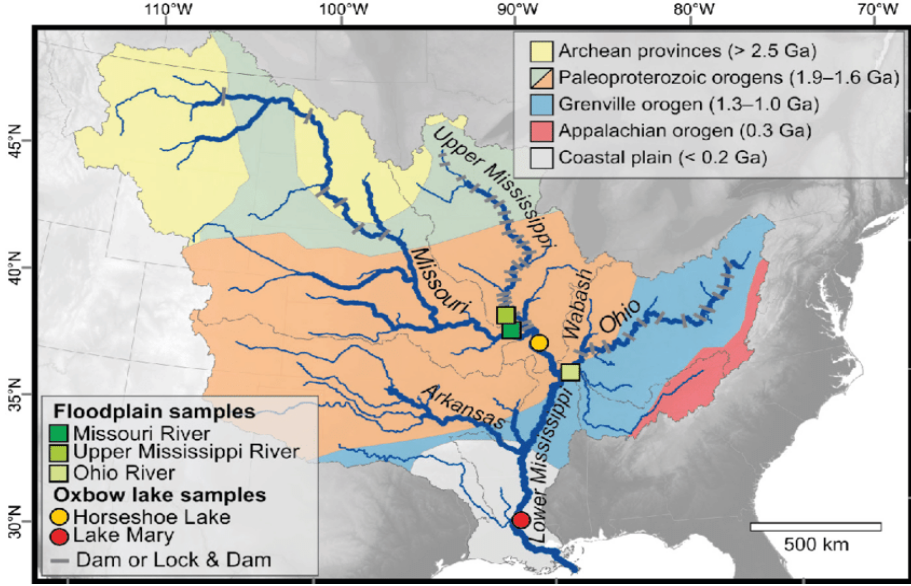
Mahan, kitaplarında deniz gücünün Coğrafi konumla, devletin fiziksel yapısıyla, toprak genişliğiyle, nüfus oranıyla, milli karakteriyle ve hükümet yapısıyla doğrudan alakalı olduğunu belirtmiştir. Çalışmalarında özellikle milli karakter üzerinde duran Mahan, devletin sahip olduğu ulusal duruşta denizci bir yapı söz konusu değilse o ulus denizci bir karaktere sahip olamayacağını ve dolayısıyla büyük bir deniz gücüne de sahip olamayacağını dile getirmiştir (Mahan, 2011: s. 65).

Mahan özellikle ABD için yaptığı çalışmaları 1904 yılında Başkan Theodore Roosevelt'e sunmuş ve uygulanması gerekli olan bazı stratejileri belirlemiştir. ABD'nin öncelikle kendi alan güvenliğini sağlamak için mutlaka Karayipler bölgesinin denetim altına alınması gerektiğini belirtmiştir. ABD sınırlarının her iki okyanusta da olmasını büyük bir avantaja çevirebilmek için bu iki okyanus arası mesafeyi en kısa sürede kat etmek gerektiğine vurgu yapmış ve Panama'da mutlaka bir kanal açılması gerektiğini iletmiştir. Pasifik Okyanusu'nda önemli bir hakimiyet elde edilebilmesi için de mutlaka Hawaii adalarının alınmasını şart koşmuştur. Öte yandan olası savaş ihtimallerinin dahi ABD topraklarından uzak tutulması gerektiğini vurgulayarak, Avrupa ve Avrasya bölgesinde yoğun bir donanma gücü bulundurarak okyanuslara tam hakimiyet sağlanması konusunda uyarılarda bulunmuştur (Tarakçı, 2013: s. 157).

Başkan Roosevelt, Mahan'ın stratejilerini dikkate almış ve devamında da ABD dış politikasını Mahan'ın uyarılarını temel alarak inşa etmeye başlamıştır. Küba'nın bağımsızlığı sonrası anayasasına eklenen Platt değişiklikleri ve özellikle Monroe Doktrini'ne eklenen, ABD'nin hem askeri hem de ekonomik olarak Karayipler bölgesinde müdahale etmesine meşruiyet zemini hazırlayan sonuç bölümü de bu uygulamalar için yapılan ön hazırlıklardır. Bu hazırlıklar sonrası tarihe "Big Stick" (Büyük Sopa) Politikası olarak geçen ve Karayiplerde Gunboat Diplomasisi (Donanma ile tehdit diplomasisi) olarak da adlandırılan askeri unsurlarla yoğun bir baskı dönemi başlatılmıştır (Çakmak, 2016: s. 100).

Karayıplerde Florida Boğazı, Yukatan Kanalı, Rüzgarüstü Boğazı gibi önemli geçiş güzergahlarını kontrol etme çabaları ile Mahan'ın önerileri uygulamaya konmuştur. Bu geçiş noktalarının elde tutulmasının önemi ise ABD'nin Panama bölgesinde açmayı planladığı kanal için bir hazırlık aşaması olmasıdır. ABD-İspanya savaşı sonrası Pasifik'te Filipinleri ele geçiren ABD, her iki okyanusta da hakim bir güç haline gelebilmek için Panama'da kanal açma fikrini Kolombiya ile görüşmüş ancak bu fikir Kolombiya hükümeti tarafından kabul görmemiştir. 1900'lerin başında Panama aslında bir Kolombiya toprağı iken bölgede çıkan bir ayaklanmayı kendi lehine çeviren ABD (Stavridis, 2021: s. 259), Panama'nın Kolombiya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olmasını, bölgeye gönderdiği savaş gemileriyle olası bir Kolombiya müdahalesini engelleyerek sağlamıştır (LaFeber, 1994: s. 243).

ABD'nin Latin Amerika coğrafyasına yönelik stratejisi Mahan'ın Roosevelt'e sunduğu şekilde ilerlemiştir. Panama'da açılacak kanalın güvenliğinin sağlanabilmesi Karayıplerdeki tam hakimiyete bağlıydı. Bu nedenle Başkan Roosevelt, Karayıpler bölgesinde Büyük Sopa politikasını yürürlüğe koymuş, başkaldıran herhangi bir hükümete ise donanması ve deniz piyadeleri ile ultiatom vermiştir. Mahan'ın ABD'ye sunduğu plan Roosevelt eliyle işlenmeye başlamıştır. Bir diğer önemli unsur ise yine Mahan'ın üzerinde durduğu, büyük bir deniz gücü olabilmek için kara sınırlarının güvende olması gerekliliğı konusu ise özellikle Monroe Doktrini ile temellendirilmiş ve kıta üzerinde komşu devletlerden başlamak üzere sınır güvenliği konusunda katı önlemler alınmıştır. ABD'nin Monroe Doktrini'nden 22 yıl sonra Meksika sınırları içerisinde kalan Texas topraklarını ilhak etmesiyle patlak veren 1846-1848 ABD – Meksika savaşı, ABD'nin batıya ve güneye doğru toprak genişletmesi, ekonomik olduğu kadar askeri yönden de önemlidir. Apalaş dağlarının batısına ilerleyip özellikle Missisipi Nehri'ni ele geçirmeyi planlamıştır. Buradaki temel amaç nehrin Kuzey Amerika içerisinde kuzey – güney yönlü ve hatta ek kollarıyla birlikte doğu – batı yönlü olarak da deniz ulaşımına olanak vermesidir. Bu durum hem ülke içi ulaşım ağının rahat olması ve dolayısıyla ekonomik olarak büyük bir avantaj sağlarken hem de askeri yönden güney-kuzey-doğu-batı eksenli olarak tüm bölgelere hızlı sürede lojistik sevkiyatının sağlanabilmesi açısından güvenlik yönünden önem arz etmektedir (Britannica, 2022).

Harita 2: Missisipi Nehri Havzası

Kaynak: *Missisipi River System*, https://www.researchgate.net/figure/Mississippi-River-system-North-America-and-geological-provinces-of-its-basin-showing_fig1_330920085 (14 Kasım 2022)

Meksika savaşı sonrası, ABD istediği toprakları elde etmiş ve güney sınırını da güvenceye alarak kıta üzerindeki politikalarında daha rahat hareket etme imkan ve kabiliyetini bulmuştur. Mahan'ın bahsettiği karadan sınır güvenliğinin sağlanması hususunda aslında önemli bir adım çok daha önceden atılmıştır. Roosevelt, Mahan'ın sunduğu planı eksiksiz bir şekilde uygulamaya koymuştur. Sonuç olarak ABD dış politikasında, Amiral Mahan'ın önemle üzerinde durduğu Deniz Hakimiyet Teorisi aslında bir anlamda temel yapı taşı haline gelmiştir. ABD'nin Karayipler ve Orta Amerika başta olmak üzere Latin Amerika coğrafyası üzerinde hegemonya kurmasında Mahan'ın etkisi büyüktür.

Latin Amerika Üzerindeki Hegemonik Müdahaleler

ABD'nin müdahaleci anlayışını Avrupa'daki Napoleon Savaşlarıyla bağdaştırmak yanlış olmayacaktır. Çünkü bu dönemde konjonktür uygun hale gelmiş ve Latin Amerika coğrafyasındaki uluslar birer birer bağımsızlık mücadelelerini kazanmaya başlamışlardır. ABD ise bu bağımsızlık hareketlerini desteklemiştir. Ancak bölgenin tamamında eğitimsiz halkın bulunması, ekonomik sorunların had safha-

da olması, kolonyalist yapıdan kalan, kendi çıkarlarını düşünen oligarşiye sahip olması nedeniyle yeni kurulan bu devletler dışarıdan her türlü müdahaleye açık hale gelmiştir. Bu durum ABD'nin yanı başında yaşanabilecek istikrarsızlıkların ABD'yi sınır güvenliği dahil pek çok konuda olumsuz etkilemesi kaçınılmaz hale geleceği için kıtasal bir dış müdahaleden korunma gereksinimi ile 1823 yılında Monroe Doktrini ilan edilmiştir (Livingstone, 2009: s. 8).

ABD'nin bölge ülkelerine müdahaleleri pek çok dönemi kapsamaktadır. 19. yy. içerisinde kıta üzerinde önemli nüfuz alanları elde etmeye çalışmış, bir yandan toprak genişletirken bir yandan da hegemonya kazanmak için kıta üzerindeki Avrupalı devletlerin etkisini kırabilmek adına bölgeye yönelik ekonomik yardım ve yatırımları da desteklemiştir. Amerika kıtasındaki İspanyol izlerini de tamamen ortadan kaldırabilmek adına Küba'nın bağımsızlığını da desteklemiştir. Bu süreçte İspanya ile savaşı dahi göze alan ABD, bölgedeki hegemonyasını kurmaya yönelik girişimlerine hız vermiştir. Theodore Roosevelt döneminde Büyük Sopa Politikası ile Karayiplerde önce Panama kanalının açılabilmesi için Kolombiya'ya müdahalede bulunulmuş, ardından Küba anayasasındaki Platt değişiklikleri yaşanmıştır (Livingstone, 2009: s. 13).

Latin Amerika ülkelerine uygulanan Dolar Diplomasisi de o dönemde etkisini göstermiş ve özellikle Orta Amerika'da Nikaragua, Karayiplerde Dominik ve Haiti'nin de devasa bir borç yükü altına girmesine neden olmuştur. Avrupa ve Amerika'daki bankalardan alınan ve bir türlü geri ödenemeyen krediler, bölge ülkelere Avrupalı devletlerin ekonomik olarak da müdahale imkanı bulmasına olanak tanıyacağı için, ABD bölgedeki duruma doğrudan dahil olmuş ve Dominik maliyesine el koymuştur. Bu durum Dominik içerisinde önemli toplumsal sıkıntılara neden olmuştur. Siyasi karışıklıklar ve istikrarsızlık sonucu gerçekleşen darbeye karşı da ABD yönetimi Karayiplerdeki bu önemli geçiş noktasını elde tutabilmek adına Dominik'e askeri çıkarma yaparak 15 Mayıs 1916'da işgal etmiştir. Yine aynı şekilde ABD 1912'de Nikaragua, 1914'te de Haiti'ye doğrudan askeri müdahalede bulunmuştur. Müdahalelerin yoğun olarak yaşandığı bu döneme "Muz Savaşları" ismi verilmiştir. ABD olayın ekonomik boyutunu ön plana çıkarmaya çalıştığı için bu kavramı kullanmayı tercih etmiştir (Akgemci, 2011: s. 53).

1929 Büyük Buhran ile birlikte sarsılan ABD ekonomisi, Latin Amerika ülkelerine yönelik siyasetinde "İyi Komşuluk" politikasını benimsediyse de bölge üzerinde özellikle ekonomik hegemonyasını devam ettirme çabası içerisine girmiştir. Latin Amerika coğrafyası için Arka Bahçe kavramını kullanan ABD, İkinci Dünya Savaşına doğru sürüklenen konjonktür içerisinde sert güç politikaları yerine daha yumuşak güç ile bölgede varlığını sürdürmek istemiştir. Franklin D. Roosevelt, Amerika kıtasındaki ülkelerle yakın ilişkiler kurmayı ve iyi komşuluk ilişkilerini ön plana çıkarmıştır (Özgenç, 2016: s. 77).

Soğuk Savaş döneminde ise bölgedeki Komünizm tehdidine karşı ABD kendi hegemonya sahasında muhtemel bir rakip unsur görmek istemediği için müdahaleci askeri politikalarına geri dönüş yapmıştır. Kıta üzerinde Komünist yayılmacı-

lık riskini önlemek amacıyla Amerikan Devletler Örgütü (OAS)'nin kuruluşuna önem vermiş, siyasi, askeri ve ekonomik dayanışma için önemli hamleler gerçekleştirmiştir. Başkan Harry S. Truman, yayınladığı doktrinle özellikle Latin Amerika ülkelerinin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini Meksika, Arjantin ve Uruguay haricinde engellemiştir (Özgenç, 2016: s. 78). OAS aracılığıyla bölgede özellikle demokrasinin ayakta tutulması ve askeri olarak ortaklaşa savunulması fikri ön plana çıkarılmıştır. Ancak ABD'nin Latin Amerika coğrafyasında Komünist karşıtı diktatörleri de desteklediği göze çarpmaktadır. Öte yandan özellikle iyi komşuluk politikasının sona ermesine 1960'lı yıllarda daha sık rastlamaktayız. Brezilya'da, Meksika'da, Guetamala'da ve Küba'da sol iktidarların yönetimde olması ABD'yi müdahaleci politikaya dönmeye zorlamıştır. Brezilya'da, Dominik Cumhuriyeti'nde ve Arjantin'de gerçekleşen darbelerde doğrudan etki sahibi olan ABD, Küba'daki Komünist gerilla hareketlerine karşı da Domuzlar Körfezi çıkarmasını gerçekleştirmiştir. Bu çıkarmada istediği sonucu elde edemese de bölgeye yönelik müdahale girişimleri devam etmiştir. Aynı şekilde 1962 Küba Füze Krizi'nde de Küba'yı ablukaya alarak Sovyetler Birliği ile doğrudan karşı karşıya gelmiş ve nükleer bir savaşın eşiğinden dönülmüştür (Brewer, 2006: s. 131).

1968'de ABD'de iktidara gelen Richard Nixon, Dışişleri Bakanı olarak Henry Kissinger'ı görevlendirmiştir. Latin Amerika'ya yönelik sert tutumunu yumuşatma çabası içerisine giren ABD, bölge ülkelerine yönelik ekonomik yardımlarını artırma eğilimine girmiştir (Özgenç, 2016: s. 79). Ancak kıta üzerinde yumuşak gücünü kullanırken bir yandan da Şili'de ABD karşıtı olarak iktidara gelen Salvador Allende'ye karşı da ABD 11 Eylül 1973'te ağır bir askeri darbeye doğrudan destek sunmuştur (Ataöv, 2019: s. 307). Soğuk Savaş boyunca belirli dönemlerde değişken politikalar uygulanıyor olmasına rağmen Başkan Ronald Reagan döneminde katı politikalar tekrar ön plana çıkmıştır. Monroe Doktrini'ni de etkili bir biçimde uygulayıp savunan Reagan 1982 yılı itibarıyla Nikaragua müdahalesi ile tekrar kıta üzerinde müdahaleci yaklaşımlar sergilemeye başlamıştır (Ataöv, 2019: s. 332-333).

Soğuk Savaş sonrası dönemde de Bill Clinton Latin Amerika bölgesine yönelik ekonomik kalkınma programlarına ağırlık verirken, Arjantin ve Brezilya'daki ekonomik kalkınma ve demokratikleşme tüm bölgeye örnek teşkil etmiştir. ABD'nin hegemonyasını tam anlamıyla tekrar elde edebilmek için bölgedeki muhalif hareketler üzerine eğilmeye devam etmiştir. Ancak 2000'li yıllarda özellikle Venezuela'da iktidara gelen Hugo Chavez ve Bolivya'da iktidara gelen Evo Morales gibi liderler bölge ülkeleri üzerinde ABD hegemonyası için sarsıcı etkiler oluşturmaya başlamıştır. 2002'de Venezuela'da Chavez'e karşı darbe girişimi desteklenmiş ancak başarısız olunmuştur. Chavez ABD için önemli bir olumsuz etken oluştururken Morales ise ancak 2019 yılında bir halk ayaklanması ve darbe ile iktidardan indirilmiştir.

Sonuç

ABD, bağımsızlığını ilan ettiği 1776'dan kısa bir süre sonra kıta üzerinde güç kazanmış ve Avrupa'daki Napoleon Savaşları ile özellikle genişlemeye yönelik uygun konjoktürün oluşması neticesinde kıta üzerinde hegemonya kurma çalışmalarına ağırlık vermiştir. Çalışmada ele alınan konu saldırgan realist perspektifinden ABD'nin Latin Amerika müdahaleciliğinin temel argümanları olduğu için saldırgan realizmin hayatta kalmak için en ideal durumun hegemonya sağlamak olduğu varsayımından hareketle ve dünyadaki tek bölgesel hegemonun ABD olarak görülmesinden yola çıkılmıştır.

Latin Amerika üzerindeki hakimiyet alanının temellerini ise ABD 1823 yılında Başkan James Monroe ile atmıştır. Amerika kıtası üzerinde bağımsızlıklarını kazanan hiçbir devletin Avrupalı devletler tarafından müdahaleye uğramaması ve ABD'nin kıta üzerindeki tek hakim güç olabilmesi için Monroe Doktrini tüm dünyaya ilan edilmiştir. Doktrin, Avrupalı ülkeleri Amerika kıtasından uzak tutmakla kalmamış, aynı zamanda ABD müdahaleciliğinin de meşruiyet zemini oluşturmuştur. Doktrin'in uygulama alanlarını ABD-İspanya savaşında da net bir biçimde görmekteyiz.

19. yy. sonlarına doğru ABD'li bir Amiral olan Alfred Thayer Mahan, İngilizlerin deniz gücü ve bu deniz gücünün dünya tarihi etkisi üzerine önemli araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalardan elde ettiği neticeleri kitap olarak yayınlamış ve bu kitap ABD'de geniş yankı uyandırmıştır. Mahan gibi emekli bir Amiral olan Theodore Roosevelt ise bu kitap ve Mahan'ın diğer kitaplarını da dikkatle incelemiş, kendisine hak vermiştir. Mahan da Roosevelt'e dış politikada danışmanlık ederek ABD'nin en büyük deniz gücü olabilmesi için gerekli şartları iletmiştir. Bu şartları sağlamaya yönelik hazırlıklar yapan ABD, yine Mahan'ın öngördüğü şekilde Orta Amerika ve Karayipler bölgesinde saldırgan bir tutum izleyerek müdahaleci politikasını katı bir şekilde uygulamaya koymuştur. Mearsheimer'in üzerinde durduğu hegemonya sağlayarak devlet bekasını korumaya yönelik düşünceleri aslında Mahan'ın stratejilerinde de görmekteyiz. ABD'yi kıta üzerinde bölgesel bir hegemon konuma getirebilmek adına uygulanması gereken tüm eylemler, bizzat Başkan Roosevelt'e iletilmiş, Başkan da bu politikaları yürürlüğe koymuştur. ABD'nin hem Latin Amerika politikasında hem genel dış politikasında Mahan'ın etkisi net bir biçimde görülmektedir.

Çeşitli dönemlerde farklı politikalar uygulanmış olsa da ABD'nin Latin Amerika üzerindeki hegemonyasının değişmediği, değiştirmeye yönelik politika güdenlere karşı da çok sert önlemler alındığı, çalışmada verilen örneklerle de açıklanmıştır. 19.yy. sonu, 20.yy. başı ve sonrasında değişen konjoktüre ve başkanlara göre bölgeye yönelik politikalar dile getirilmiştir. ABD'nin, 19.-20. ve 21.yy.'da dahi aslında Monroe Doktrini'nden ve Mahan'ın stratejilerinden uzaklaşmadığı görülmektedir. Donald Trump dönemi ABD Ulusal Güvenlik Danışmanlığı yapan

John Bolton dahi yaptığı açıklamada ABD için gerek Venezuela'da gerekse de Latin Amerika coğrafyasında 21.yy.'da bile hala Monroe Doktrini'nin geçerli olduğunu dile getirmiştir (Bolton, 2020: s. 224). Dolayısıyla tam da saldırgan realizmin öngördüğü hegemonyayı korumaya yönelik net politikalar ABD tarihi boyunca karşımıza çıkmaktadır. Gerek doğrudan askeri müdahaleler gerek rakip devletlerde darbe girişimleri ya da askeri olmayan ve iç siyasetinde iktidarı değiştirmeye yönelik politikalar ile bölgesel hegemonyayı kalıcı hale getirmek için gerçekleştirilen eylemler, saldırgan realizm ile bire bir uyumludur.

ABD Mearsheimer'ın da bahsettiği gibi büyük bir güç ve dünyadaki tek bölgesel hegemondur. Dolayısıyla bu hegemonyayı kaybetmemek için kendi 'Arka Bahçesi' içerisinde, herhangi bir rakip istememektedir. Latin Amerika bölgesinde ABD karşıtı iktidarlar geçmişte de var olmuş günümüzde de var olmaktadır. Ancak ABD'nin Başkan James Monroe'den bu yana bölgeye yönelik politikasında keskin değişimler hiç yaşanmamış, hegemonyanın devamı için gerekli müdahaleler yapılmış ve yapılmaya da devam edecektir.

Kaynakça

- Akgemci, E. (2011). Chavez Döneminde Venezuela'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataöv, T. (2019). *Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu*. Ankara: Doğan Yayınevi.
- Balcı, A. (2016). Realizm. Kardaş, Ş. ve Balcı, A. (Ed.). *Uluslararası İlişkilere Giriş (Tarih, Teori, Kavram ve Konular)* içinde (s.119-146). İstanbul: Küre Yayınları.
- Bethell, L. (1993). *Cuba: A Short History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bolton, J. (2020). *The Room Where it Happened A White House Memoir*. New York: Simon & Schuster.
- Brewer, S. (2006). *Border and Bridges: A History of U.S. - Latin American Relations*. London: Praeger Security International Press.
- Britannica. (2022). *Mississippi River History and Economy*. <https://www.britannica.com/place/Mississippi-River/History-and-economy>, (E.T.14 Kasım 2022).
- Combs, J. A. (1986). *American Diplomatic History: Two Centuries of Changing Interpretations*. Kaliforniya: University of California Press.
- Çağrı, E. (2013). Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika'ya Bakışını Şekillendiren Ögeler. Zengin, O. (Ed.). *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı* içinde (s.81-104), Ankara: Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Çakmak, H. (2016). *ABD'nin Askeri Müdahaleleri 1801'den Günümüze*. 2. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Fukuyama, F. (2008). *Falling Behind Explaining the Development Gap Between Latin America and the United States*. Oxford: Oxford University Press.
- Kalkan, Y. B. (2018). *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Realist Paradigma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Knutsen, T. L. (2015). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*. (Mehmet Özyay, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Açılımkitap Yayınevi.

- LaFeber, W. (1994). *The American Age: United States Foreign Policy at Home and Abroad*. New York: W.W. Norton & Company.
- Lanning, M. L. (1998). *En Büyük 100 Asker: Tarihin Gelmiş Geçmiş en Etkili Askeri Liderleri*. (Belkıs Çorakçı Dişbudak, Çev.). İstanbul: Show Kitap Tarih Dizisi.
- Livinstone, G. (2009). *America's Backyard the United States and Latin America from Monroe Doctrine to the War on Terror*. London & New York: Zed Books.
- Mahan, A. T. (2011). *Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi 1660-1783*. (A. Tunçer Büyükonat, Çev.). 1. Basım, İstanbul: Karadeniz Kitap Ltd. Şti.
- Mearsheimer, J. J. (2016). Yapısal Realizm. Dunne, T., Kurki, M. ve Smith, S. (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Teorileri (Disiplin ve Çeşitlilik)* içinde (s.86-106). (Özge Keleşçi, Çev.). 1. Baskı, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Özgenç, B. (2016). 20.yy.'da ABD'nin Latin Amerika Politikaları. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4, (1), s.70-88.
- Pirinççi, F. (2013). Savunmacı ve Saldırgan Realizm. Arı, T. ve Toprak, E, (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Kuramları – II* içinde (s.48-68). 1.Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Stavridis, J. (2021). *Deniz Gücü Okyanusların Tarihi ve Jeopolitik Önemi*. (Nil Tuna ve Varol Ataman, Çev.). 1. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tarakçı, N. (2013). *Devlet Adamlığı Bilimi*. İstanbul: TASAM Yayınları.
- Uyanık, Ö. (2014). *Latin Amerika'nın Devrimci Tarihi*. 1. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Waltz, K. N. (2009). İnsan, Devlet ve Savaş Teorik Bir Analiz. (Enver Bozkurt ve Selim Kanat, Çev.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Waltz, K. N. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi*. (Osman S. Binatlı, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Zinn, H. (2018). *Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi 1492'den Günümüze*. (Sevinç Sayan Özer, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.